

Είναι οδυνηρό να θυμάσαι μη θυμάσαι

Media: ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ **Page:** 49,58-59 **Published at:** 25-11-2023
Author: **Surface:** 1546.3 cm² **Circulation:** 4750
Subjects:



Είναι οδυνηρό να θυμάσαι όλα όσα σε πονάνε, αλλά πιο τρομακτικό είναι να μη θυμάσαι

Οι δύο πρωταγωνίστριες του έργου «Ο πόλεμος δεν έχει πρόσωπο γυναίκας» μιλάνε στις «Νησίδες»



ΦΩΤΟ: ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΛΑΣΣΟΠΟΥΛΟΣ

«Η συγκίνηση προϋποθέτει συναισθηματική ευφυΐα, η καλοσύνη είναι ευφυΐα»

ΚΑΤΙΑ ΓΕΡΟΥ - ΝΑΤΑΛΙΑ ΓΕΩΡΓΟΣΟΠΟΥΛΟΥ

«Το κακό είναι πάντα πιο δυνατό, γιατί είναι ο εύκολος δρόμος»

ΤΗΣ **ΝΟΡΑΣ ΡΑΛΛΗ** n.ralli@efsyn.gr

Δύο γυναίκες. Αρκούν. Για να ενοσρκώσουν χίλιες. Ή εκατομμύρια... Πόσες κατατάχθηκαν για να πολεμήσουν ενάντια στους Γερμανούς ναζί στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο; Από αυτές, πόσες ήταν από την τότε Σοβιετική Ένωση; Χιλιάδες χιλιάδων.

Οι περισσότερες μικρές κοπέλες, μαθήτριες ακόμη. Που άφησαν στην άκρη τα μπαλετικά τους παπούτσια και φόρεσαν στρατιωτικά άρβυλα. Πώς είναι να είσαι μία από τις ελάχιστες γυναίκες σε ένα στρατό γεμάτο άνδρες; Και να είσαι νέα και να περνάνε μήνες δίχως σώμα και να κρύβεις το δικό σου και αν σμιξείς με κάποιον, αυτό να είναι «για να βεβαιωθούμε πως είμαστε ζωντανό»; Πώς είναι να πολεμάς δίπλα σε άντρες και να είσαι ισάξια; Σαν τελειώνει ο πόλεμος, ποιοι είναι οι ήρωες; Μήπως εσύ δεν είσαι παρά «η πουτάνα που έκλεβε τους άνδρες των γυναικών που είχαν μείνει πίσω» και τίποτα περισσότερο; Τελικά «ο πόλεμος δεν έχει πρόσωπο γυναίκα»; Όχι, δεν έχει.

Το μυθιστόρημα που δεν είναι μυθιστόρημα, αλλά εξαιρετική λογοτεχνία βασισμένη σε πραγματικές μαρτυρίες, γραμμένο από τη βραβευμένη με Νόμπελ Λογοτεχνίας (2015) Σβετλάνα Αλεξίεβιτς, «Ο πόλεμος δεν έχει πρόσωπο γυναίκα», παρουσιάζεται στο θέατρο «Φούρνος» από δύο γυναίκες: την καταπληκτική (μα κάθε φορά να μας εκπλήσσει με το ταλέντο της; Κάθε φορά;) Κάτια Γέρου και τη Ναταλία Γεωργοσοπούλου, που εμείς πρώτη φορά βλέπαμε στο θέατρο, ωστόσο η ίδια έχει ήδη τη διαδρομή της και είναι δυνατή και γεμάτη.

Η ιδέα για το συγκεκριμένο έργο ανήκει στη δεύτερη. Ο Παντελής Μπουκάλας έκανε τη δραματουργική επεξεργασία και ο Σάββας Στρούμπος έχει την καλλιτεχνική επιμέλεια. Οι δύο γυναικείες φιγούρες επί σκηνής ερμηνεύουν πολλαπλούς ρόλους, τον εξής έναν: το τι σημαίνει να είσαι γυναίκα από τη Σοβιετική Ένωση και να συμμετέχεις ενεργά στις πολεμικές επιχειρήσεις κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Με απλά λόγια, το τι σημαίνει να είσαι γυναίκα και στον πόλεμο. Η Κάτια και η Ναταλία αφηγούνται την τραγική ιστορία της θηλυκότητας μέσα στα πεδία των μαχών, δημιουργώντας ένα τοπίο μνήμης, μια απολύτως απτή πραγματικότητα, καθώς ο πόλεμος είναι δίπλα μας και πάλι...

Οι πρωταγωνιστές του πολέμου είναι πάντα άνδρες. Οι ήρωες. Που χάνουν το αίμα τους για την πατρίδα, γι' αυτό είναι και τιμημένο. Ενώ η γυναίκα δεν φαίνεται πουθενά. Κι επειδή το σώμα της χάνει το ίδιο του το αίμα, δεν λογίζεται καν ως «καθαρή»...

Κάτια Γέρου: Είναι τραγικά αληθινό αυτό. Στην Ελλάδα, χιλιάδες γυναίκες βοήθησαν στο Αλβανικό Μέτωπο, μετά κατατάχθηκαν στον ΕΛΑΣ και τον Δημοκρατικό Στρατό.

Πόσες ταινίες έχουν γίνει γι' αυτές και πόσες, μόνο με τους άντρες, ως πρωταγωνιστές; Αν δεν ήταν η αείμνηστη Αλίνα Δημητρίου, ίσως να μην ξέραμε παρά ελάχιστα. Στη Σοβιετική Ένωση κατά τον Β΄ Π.Π. (την περίοδο για την οποία βρήκε μαρτυρίες η Αλεξίεβιτς), οι περισσότερες ήταν νεαρές κοπέλες. Πήγαιναν ολόκληρη τάξεις των σχολείων και δήλωναν ότι

Χωρίς πρόσωπο δεν υπάρχει πολιτισμός. Υπάρχει αγριότητα, απλυστία. Το κακό διαγωνίζεται, η δύναμη του γίνεται τεράστια. Γι' αυτό και σε μια τάξη οι σπουδαστές έχουν πρόσωπο, σε μια παράσταση οι θεατές έχουν πρόσωπο, οι φίλοι έχουν πρόσωπο

επιθυμούν να καταταγούν. Κι όταν τις δέχονταν, πηγαίαν πανευτυχείς. Μα στον πόλεμο δεν αντέχεις αν δεν είσαι μισός άνθρωπος, μισός αγρίμι - όπως λέει και η Αλεξίεβιτς. Το θέμα είναι πώς είσαι μετά... να μην παραμεινεις μόνο αγρίμι, αυτό είναι το θέμα.

Ναταλία Γεωργοσοπούλου: Και να φανταστούμε ότι αυτά τα κορίτσια είχαν σώμα μπαλαρίνας και έπρεπε να πολεμήσουν στους -20 βαθμούς Κελσίου στο ρωσικό μέτωπο. Τύχαινε να φοράνε δέκα νούμερα μεγαλύτερες στρατιωτικές άρβυλες. Να τυλίγονται με τη χλαίνη. Να μην καταλαβαίνουν πότε αδιαθετούν και το αίμα της περιόδου να ξεραίνεται και να κρουσταλλίζει από το κρύο πάνω τους, να μην έχουν τα στοιχειώδη μέσα υγιεινής. Να περπατάνε σε βάλτους, κάποιες κρατώντας τα μικρά παιδιά τους στο ένα χέρι και τον στρατιωτικό εξοπλισμό στο άλλο. Εμείς και καλοντυμένοι και πλήρως εξοπλισμένοι να πάμε στους -25, δεν θα μπορέσουμε να τα βγάλουμε πέρα.

Τελικά ο πόλεμος ταιριάζει στη γυναίκα; Αυτή θα μπορούσε να είναι η ερώτηση από έναν άντρα...

Κ.Γ.: Χωρίς τη γυναίκα δεν θα υπήρχαν όλοι αυτοί που κάνουν αυτά τα σχόλια για τη γυναίκα. Οι γυναίκες γεννούν τη ζωή, αυτό είναι το πιο σπουδαίο πράγμα και μπορεί να το πει κάποια ανεξάρτητη από το αν έχει γίνει μάνα ή όχι. «Θέλω να ξαναμάθω τη ζωή, να ξαναγίνω τρυφερή» λέει μία από τις ηρωίδες που υποδύομαι.

Η τρυφερότητα προσωπικά με συνταράσσει, με συγκινεί τόσο πολύ! Μία λέει πως ένα μενεξεδάκι τη συντρόφευσε για μέρες στις αγარίες, στις μάχες. «Και δεν μαραινόταν, ήθελε να με ευχαριστήσει, να με παρηγορήσει» λέει. Αυτό το πράγμα είναι τόσο φίνο, είναι γυναικείος κυματισμός της σκέψης. Δεν λέω ότι οι άνδρες δεν έχουν τρυφερότητα και ευαισθησία, αλλά είμαστε άλλα πλάσματα. Ωστόσο δεν τους αφήνουν να αγκαλιάσουν τη γυναικεία τους πλευρά. Πόσο συχνά ακούμε ακόμα το «οι άνδρες δεν κλαίνε»; Μα, αν δεν κλάψεις δεν είσαι άνθρωπος! Τους φοράνε ένα άχαρο ρόλο... Οπως και τις γυναίκες: τον ρόλο μεταξύ γκόμενας και σκύλας.

Ν.Γ.: Το λέει και το έργο: ο πόλεμος δεν έχει πρόσωπο γυναίκα. Οπως δεν έχει και πρόσωπο παιδιού. Ασφαλώς οι άνδρες έχουν τρυφερότητα, αλλά η τρυφερότητα της γυναίκας σχετίζεται με το ότι φέρνουν τη ζωή. Οι ιστορίες που ακούγονται στο έργο δεν είναι γυναικείες, είναι ανθρώπινες, σε φέρνουν πιο κοντά στο να νιώσεις άνθρωπος. Στον πόλεμο, ψάχνεις πράγματα από τη ζωή, την ομορφιά της για ν' αντέξεις. Δεν είναι ότι απλά πας και πολεμάς αναζητάς λόγους που καθιστούν αυτό που κάνεις αναγκαίο. Η γυναίκα είναι τραγική μορφή, το βλέπουμε αυ-



Είναι οδυνηρό να θυμάσαι κάτι που είχες, αλλά δεν το έχεις πια. Αλλά είναι πιο τρομακτικό να μη θυμάσαι γιατί αυτό σημαίνει ότι οι νεκροί σου θα πεθάνουν δεύτερη φορά. Αν δεν θυμάσαι γίνεσαι ένα καταναλωτικό, ναρκισσιστικό πλάσμα

να πολεμικό κλίμα να μην ξέρεις ποιος μένει δίπλα σου, να περπατάς στον δρόμο μέσα στη βιασύνη, σπρώχνοντας τους άλλους;

Αυτή η βαρβαρότητα μπορεί να μην είναι η βαρβαρότητα του πολέμου, αλλά και η καθημερινότητα αποκτά πολεμικό χαρακτήρα, ακόμα και όταν περπατάμε στον δρόμο και δεν βλέπουμε τα πρόσωπα των άλλων, δεν υπάρχει καμία συνάντηση των βλέψεων. Πολύ συχνά αυτό γίνεται, πολλές φορές το κάνεις χωρίς να το καταλαβαίνεις. Συνήθως δεν βλέπουν πρόσωπα αυτοί που έχουν, η έννοια της αλληλεγγύης είναι πιο ισχυρή ανάμεσα σε ανθρώπους που δεν έχουν «πρόσωπο».

Κ.Γ.: Χωρίς πρόσωπο δεν υπάρχει πολιτισμός. Υπάρχει αγριότητα, απληστία. Το κακό διακονείται, η δύναμη του γίνεται τεράστια. Γι' αυτό και σε μια τάξη, σε ένα μάθημα, οι σπουδαστές έχουν πρόσωπο, σε μια παράσταση οι θεατές έχουν πρόσωπο, οι φίλοι έχουν πρόσωπο.

Η συν-κίνηση είναι το νέο πολιτικό ζήτημα, το νέο κοινωνικό διακύβευμα;

Κ.Γ.: Απολύτως. Γιατί η συγκίνηση προϋποθέτει συναισθηματική ευφυΐα, η καλοσύνη είναι ευφυΐα. Δεν μπορεί να είσαι καλός, αγαπητός και αποδεκτός απ' όλους - διαλέγεις τους συνομιλητές, καθώς και τη θέση σου απέναντί τους. Αυτό είναι εξυπνάδα ψυχική, μπαίνεις στη θέση του άλλου, «στα παπούτσια του άλλου». Μόνο έτσι μπορείς ό,τι πόνο σου έχει δώσει η ζωή να τον μεταφέρεις, να τον μεταφράσεις, να τον κάνεις πράξη, ενέργεια, χωρίς πολλές φιλοσοφίες. Στο θεατρικό αναφέρεται η ιστορία μιας κοπέλας που της έκοψαν τα πόδια τέσσερις φορές, χωρίς αναισθησία, με το πριόνι του μαραγκού και να λέει τη φράση: «ζω το παρελθόν, ήταν όμορφο». Εδώ κάτι ελάχιστο μας συμβαίνει και βλαστημάμε - κι εγώ το παθαίνω πολύ συχνά. Αυτή είναι προδοτική στάση απέναντι στη ζωή!

Ν.Γ.: Στην εποχή μας είναι πολύ εύκολη η πρόσβαση σε κάθε είδους έργο Τέχνης, βιβλία, μουσική, ζωγραφική, θέατρο, αλλά το ότι θα τα αναζητήσεις όλα αυτά προκειμένου να καλλιεργηθείς ως άνθρωπος δεν είναι κάτι δεδομένο. Το ότι είσαι «άνθρωπος», δεν σημαίνει ότι είσαι άνθρωπος.

Κ.Γ.: Το τρομακτικό είναι ότι παρ' όλη αυτή την ευκολία πρόσβασης, δεν φαίνεται ν' αλλάζει κάτι. Κάποιες φορές νιώθουμε ότι η Τέχνη μπορεί να μετακινήσει βου-

νά, ν' αλλάξει τον κόσμο. Βγαίνουμε από μία παράσταση και μπορεί να βλέπουμε τον κόσμο με άλλα μάτια. Ομως, είμαστε πλέον περίπου οκτώ δισεκατομμύρια, εκ των οποίων και πολλοί «κουλτουριάρηδες», αλλά δεν κουνιέται φύλλο. Το καλό, βλέπεις, θέλει μόχθο. Και δεν είμαστε στην εποχή του μόχθου και της προσπάθειας, είμαστε στην εποχή της ευκολίας. Ακόμα και ο πολιτισμός μας είναι κατά βάση ναρκισσιστικός. Το βλέπω κάθε μέρα στον δρόμο: όλοι περπατάνε και κοιτάνε ένα κινητό. Δηλαδή, έναν «καθρέφτη», μία ψευδαισθησή του εαυτού τους σε έναν επίπεδο κόσμο. Έχεις και την ψευδαισθησή ότι επειδή ξέρεις τα γεγονότα συμμετέχεις σε αυτά.

Η παράσταση ξεκινάει με τα λόγια «Είναι τρομακτικό να θυμάσαι. Αλλά είναι πιο τρομακτικό να μη θυμάσαι»... Την ίδια στιγμή, ο Αδωνις λέει «ποιος ασχολείται με τους νεκρούς στα Τέμπη»...

Κ.Γ.: Αυτή είναι από τις ωραιότερες φράσεις του έργου. Είναι τρομακτικό να θυμάσαι τα οδυνηρά, όσα σε πονάνε. Όσο προχωρούν τα χρόνια το οδυνηρά συσσωρεύονται. Είναι οδυνηρό να θυμάσαι κάτι που είχες, αλλά δεν το έχεις πια. Αλλά είναι πιο τρομακτικό να μη θυμάσαι γιατί αυτό σημαίνει ότι οι νεκροί σου θα πεθάνουν δεύτερη φορά. Αν δεν θυμάσαι γίνεσαι ένα καταναλωτικό, ναρκισσιστικό πλάσμα που ντρέπεται ακόμα και να πει την ηλικία του. Είναι σαν να διαγράφου-

με όσα μας συνέβησαν, όσα ζήσαμε. Μα ό,τι είμαστε είναι αυτά που ζήσαμε και τα τρομακτικά οδυνηρά και τα τρομακτικά ωραία. Γιατί ήρθαμε στον κόσμο; Για να περάσουμε καλά; Και τι σημαίνει «περνάω καλά»; Σημαίνει περνάω χαζά, ανώδυνα, χωρίς κόπο, εύκολα;



Η παράσταση «Ο πόλεμος δεν έχει πρόσωπο γυναίκας» παίζεται κάθε Σάββ. στις 21.00, Κυρ. στις 20.00 στο θέατρο «Φούρνος» (Μαυρομιχάλη 168, τηλ. 2106460748). Προπώληση: www.more.com. Διάρκεια: 60'. Εισιτήρια: 15€ γενική είσοδος, 10€ φοιτητές, άνεργοι ΟΑΕΔ, ΑμΕΑ & συνοδός ΑμΕΑ, άνω των 65. Ισχύουν εκπτώσεις σε ομαδικές κρατήσεις άνω των 7 ατόμων. Στις 28/01/2023, η παράσταση θα παρουσιαστεί στο Μαρόκο (Ραμπάτ) στο πλαίσιο του Φεστιβάλ JASSAD «Festival International des femmes metteuses en scène». Το σκηνικό της είναι εμπνευσμένο από την εικαστική εγκατάσταση του Κυριάκου Κατζουράκη «Ερά οδός» και η παράσταση αφιερώνεται στη μνήμη του. Όσο για το βιβλίο της Σβετλάνα Αλεξίεβιτς, πρόκειται για ένα πολυφωνικό ντοκουμέντο, μια εξομολόγηση της γυναίκας μνήμης από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Κυκλοφορεί σε μετάφραση Ελένης Μπακοπούλου από τις εκδόσεις Πατάκη.

τές τις μέρες στην Παλαιστίνη. Βλέπουμε τις Παλαιστίνιες μανάδες να κλαίνε τα παιδιά τους και αυτή είναι η ανθρώπινη κραυγή για τη ζωή!

Όμως, ο πόλεμος απανθρωποποιεί...

Κ.Γ.: Διαλύει. Αυτό κάνει ο πόλεμος. Μία από τις ηρωίδες που υποδύομαι, σαν πεθαίνει ο άντρας της που και αυτός πολέμουσε, λέει: «Δεν κηδεύω τον άνδρα μου, κηδεύω την αγάπη μου». Μέχρι εκεί ήταν, δεν θα ξαναγαπήσει. Προχθές, είδα το στιγμιότυπο με ένα παιδάκι περίπου έξι ετών στην Παλαιστίνη, που ανασκώνει ένα - ένα τα σεντόνια που καλύπτουν τα πτώματα των μελών της οικογένειάς του και αναγνωρίζοντας τη μητέρα του, ξεσπάει σε κλάματα φωνάζοντας «μαμά». Τώρα αυτό το παιδί τι ζωή θα έχει; Αν θα κάνει κάτι βίαιο, κάτι απεγνωσμένο, αν γίνει τρομοκράτης, ποιος θα το πει; Ποιος θα το κρίνει;

Ν.Γ.: Το κακό είναι πάντα πιο δυνατό, γιατί είναι ο εύκολος δρόμος. Το καλό είναι δύσκολο. Θέλει κόπο. Δεν χωράει στο καπιταλιστικό μας σύστημα. Στον πόλεμο χάνονται και τα πρόσωπα. Γίνονται αριθμοί. Αυτό το ζήσαμε και στον κορονοϊό με τους νεκρούς, που ήταν απλά «αριθμοί» για ανακοίνωση.

«Πρόσωπο» βέβαια έχει ο έρωτας (ο/η σύντροφος), η αγάπη, η φιλία, η παιδεία (θυμάσαι κάθε μαθητή σου ξεχωριστά), η υγεία (είναι εξατομικευμένη), η θρησκεία (δεν υπάρχει θεός χωρίς πρόσωπο στις μη παγανιστικές θρησκείες). Ο πόλεμος, όμως, δεν έχει πρόσωπο. Ίσως και η εξουσία...

Ν.Γ.: Και οι άνθρωποι που συναντάμε καθημερινά, οι περαστικοί στον δρόμο - αυτοί, έχουν πρόσωπο; Εμείς εδώ δεν έχουμε πόλεμο, ζούμε καλά, αλλά δεν εί-